

**Kerevych O.V. The use of means of fixing according to a new Criminal Code of Ukraine**

*The concept of «hardware fixation», especially their use in criminal proceedings, is examined; the approaches to this concept, and prospects of using according to a new Criminal and Procedural Code of Ukraine are analyzed.*

**Key words:** *hardware fixation, Criminal and Procedural Code, scientific and technical support; judicial proceedings; photography, videotaping.*

*Стаття надійшла 21 січня 2013 р.*

УДК 343.98

**С.І. Марко, С.О. Сорока**

**КЛАСИФІКАЦІЯ ТИПОВИХ СЛІДЧИХ  
СИТУАЦІЙ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ  
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,  
ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 358 КК УКРАЇНИ**

*Розглядаються проблемні питання щодо типових слідчих ситуацій, які виникають на початковому етапі досудового розслідування злочинів, пов'язаних із підробленням документів, печаток, штампів та бланків, їх збутом чи використанням; наводяться різновиди слідчих ситуацій та особливості алгоритму їх вирішення з метою оптимізації процесу розслідування та попередження злочинності.*

**Ключові слова:** *типові слідчі ситуації, кримінальне правопорушення, злочин, досудове розслідування, документи, печатки, штампи, бланки.*

**Постановка проблеми.** Технічні характеристики сучасного обладнання дозволяють фальсифікувати практично будь-який вид офіційного документа, печатки, штампа, бланка. Вільний доступ до результатів науково-технічного прогресу широких мас населення посилює криміногенну обстановку в зазначеній сфері правопорушень. Останнім часом спостерігається тенденція до збільшення вчинення злочинів, передбачених ст. 358 КК України. Важливе місце в розслідуванні підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут чи використання належить слідчим ситуаціям, оскільки їх аналіз дозволяє визначити закономірності способу вчинення злочину, виникнення його матеріальних та ідеальних слідів, а також спрямованість розслідування.

**Стан дослідження.** Вагомий внесок у розробку питань слідчих ситуацій у вітчизняній криміналістичній літературі зробили такі науковці, як Т.С.Балугіна, О.В. Батюк, Р.С. Белкін, А.Н. Васильєв, С.В. Великанов, Т.С. Волчевська, В.К. Гавло, Л.Я. Драпкін, А.В. Лапін, В.К. Лисиченко, Б.Є. Лук'янчиков, Є.Д. Лук'янчиков, Г.А. Матусовський, А.Ф. Облаков, В.А. Образцов, Л.В. Пономарьов, В.С. Постніков, М.О. Селіванов, В.Г. Танасевич, В.Ю. Шепітько, В.І. Шиканов, Н.П. Яблоков та інші.

**Метою** цієї статті є дослідження та узагальнення теоретичних основ типових слідчих ситуацій, що виникають під час досудового розслідування підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збуту чи використання.

**Виклад основних положень.** 19 листопада 2012 року вступив у дію новий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України). Відповідно до його положень у кримінальне процесуальне законодавство України вводиться низка нових положень. Так, зокрема, першою стадією кримінального процесу є стадія досудового розслідування, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або скеруванням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності [1, с. 8]. Умовно досудове розслідування можна поділити на декілька етапів. Ми погоджуємось з думкою А.Ф. Облакова, який виділяє три етапи в діяльності з розслідування злочинів, а саме: *початковий, подальший і заключний* [2, с. 71].

Початковий етап розслідування охоплюється періодом досудового розслідування, під час якого на основі первинної інформації проводяться слідчі (розшукові) дії, встановлюються обставини події, ознаки кримінального правопорушення, які необхідні для визначення слідчих ситуацій, побудови версій, планування розслідування, розшуку та затримання злочинця [3, с. 261].

У процесі розслідування конкретного злочину перед слідчим стоять взаємопов'язані завдання: 1) встановивши основні риси події, яка відбулася, ніби «з'ясувати для себе», що насправді сталося; 2) розслідувати злочин, тобто за допомогою процесуальних засобів і методів довести сутність установленої події для іншого суб'єкта пізнання (наприклад, суду); 3) встановити особу, яка вчинила злочин. Однак через те, що на момент розслідування злочину у реальній дійсності здебіль-

шого не існує, з метою його пізнання слідчий на підставі наявної інформації вибудовує у своїй свідомості інформаційну модель події, котра підлягає розслідуванню. Будь-який злочин, маючи ситуаційну природу, розвивається в просторі та у часі, а тому для успішної реконструкції подумки всіх деталей злочинного діяння необхідно грамотно й адекватно відтворити всі ситуації, що його утворюють [4, с. 159]. У криміналістиці такі ситуації називаються слідчими ситуаціями.

На сьогоднішній день єдиної думки щодо визначення слідчої ситуації немає.

Вперше серед українських криміналістів визначення слідчої ситуації запропоновано О.Н. Колесніченком (1967 р.) [5]. О.М. Васильєв під слідчою ситуацією розуміє сукупність інформації, за допомогою якої характеризується стан розслідування [6, с. 31]. М.О. Селіванов під поняттям слідчої ситуації розуміє обстановку розслідування, що склалася до визначеного моменту [7, с. 58]. В.К. Гавло формулює слідчу ситуацію як сукупність фактичних даних, які відображають подію, що розслідується [8, с. 163]. Л.Я. Драпкін відзначає, що типові слідчі ситуації є результатом ситуаційного узагальнення певної категорії кримінальних справ і побудови типових моделей, які охоплюють суттєві ознаки, загальні для визначеної кваліфікаційної групи конкретних ситуацій [9, с. 52].

На нашу думку, визначення слідчої ситуації найбільш вдало висловив В.П. Бахін, який розглядає її як сукупність даних про обставини злочину та обставини, котрі характеризують умови його розслідування на конкретному етапі і які зумовлюють вибір засобів та методів встановлення істини у справі [10, с. 196–197].

Успішна діяльність у боротьбі з підробленням документів, печаток, штампів та бланків, їх збутом чи використанням прямо залежить від того, наскільки повно буде сприйнята правоохоронними органами інформація про наслідки діяльності виготовлювачів та збувальників підробок, оскільки саме від цього залежить ситуація, що складається на початок розслідування даної категорії кримінальних правопорушень, а відтак і вибір правильної версії до пошуку, затримання та викриття злочинців.

Як правило, у типових вихідних слідчих ситуаціях зосереджені такі дані, які дозволяють виробити рекомендації з найбільш обміркованого висунення загальних та окремих версій у ході слідчої діяльності.

Знання типових слідчих ситуацій у сфері підроблення документів, печаток, штампів та бланків та їх використання дозволяє виробити

методичні рекомендації про систему необхідних слідчих (розшукових) дій, визначити основні напрямки роботи, пов'язаної з розслідуванням злочинів даної категорії.

Аналіз криміналістичної літератури станом на сьогоднішній день свідчить про те, що існує багато точок зору щодо підстав класифікації криміналістичних ситуацій. Пов'язано це насамперед з індивідуальним, суб'єктивним підходом науковців.

Як правильно зазначив Р.С. Белкін, у більшості випадків класифікації базуються на підставі характеристики лише одного з їхніх компонентів [11, с. 139]. Отже, слід зауважити, що існуючі класифікації слідчих ситуацій побудовано за однією певною групоутворювальною ознакою.

Р.С. Белкін запропонував наступну класифікацію слідчих ситуацій: залежно від специфічності – типові та специфічні; залежно від часу виникнення в процесі розслідування – початкові, проміжні і кінцеві; залежно від критеріїв відносин між учасниками – конфліктні і неконфліктні; залежно від можливостей досягнення мети розслідування – сприятливі й несприятливі [12, с. 4]. Як підставу своєї класифікації він називає якісну характеристику щодо можливості досягнення мети розслідування [12, с. 144].

Саме класифікацію, що базується на відношенні та можливості досягнення мети початкового етапу розслідування злочину, передбаченого ст. 358 КК України, а також оптимальний комплекс дій, буде розглянуто в нашому дослідженні.

Ситуація вважається сприятливою, коли у слідчого немає сумніву в достовірності даних, та несприятливою, коли обсяг корисної інформації незначний.

Для більш вдалого аналізу, на нашу думку, варто об'єднати сприятливі ситуації в одну групу і за аналогією сформулювати алгоритм дій слідчого та прокурора на початковому етапі розслідування аналізованого злочину.

**Ситуація 1.** Безпосереднє виявлення посягання на стадії готування або замаху щодо підроблення, використання або збуту фальшивих документів, печаток, штампів та бланків; наявні дані про подію злочину, особа злочинця встановлена та затримана і зізнається у вчиненні злочину.

**Ситуація 2:** а) є ознаки, що вказують на виготовлення завідомо підробленого документа, печатки, штампа чи бланка; б) є ознаки, що вказують на збут завідомо підробленого документа, печатки, штампа

чи бланка; в) є ознаки, що вказують на використання завідомо підробленого документа, печатки, штампа чи бланка.

Особа, затримана в момент підробки, пред'явлення підробленого документа, збуту або в момент виявлення у нього підробленої продукції: а) при особистому огляді співробітниками патрульно-постової служби); б) при проходженні прикордонного, митного контролю; в) при особистому обшуку в разі затримання за інший злочин; г) при огляді її транспортного засобу співробітниками ДАІ. Особа злочинця встановлена, й він зізнається у вчиненні злочину.

**Ситуація 3.** Особа з'явилася до правоохоронного органу та добровільно зізналася у вчиненні злочину, передбаченого ст. 358 КК України, вказала на спосіб його вчинення та речові докази.

**Ситуація 4.** Затримана особа у момент виготовлення, використання чи збуту підробок (представниками контрольних органів, громадськості або окремими громадянами на місці вчинення злочину з речовими доказами), але заперечує свою причетність до злочину.

Отже, аналізуючи групу сприятливих ситуацій, необхідно відмітити, що вони характеризуються значним обсягом інформації про подію злочину і про осіб, що його вчинили, на початковому етапі розслідування. Працівники органу внутрішніх справ мають у своєму розпорядженні особу, з якою можна працювати, а не лише інформацію про неї. Зрозуміло, що при цьому задача працівників оперативних підрозділів, слідчого та прокурора набагато спрощується.

Насамперед, на даному етапі необхідна детальна перевірка інформації, що є у слідства, яка вимагає особливої ретельності та достатньої кваліфікації працівників оперативних підрозділів та слідчих органу внутрішніх справ.

Однією з умов якісного проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування є широке застосування спеціальних знань із різних галузей науки і техніки. У розслідуванні підроблення важливо, щоб сам слідчий чи прокурор володів певними спеціальними знаннями та самостійно міг визначити підроблені документи, печатки, штампи та бланки, встановити спосіб їх виготовлення, а також знаряддя і матеріали, які були використані при цьому. Застосування таких знань дозволить слідчому швидше, без будь-якої допомоги, висувати та перевіряти версії, якісно проводити обшуки, допити підозрюваних тощо.

Залежно від того, за що була затримана особа (виготовлювач, збувальник чи особа, яка використовувала підробки), необхідно провести наступний алгоритм дій:

1) здійснити ретельний особистий обшук затриманого та його речей для виявлення на ньому та на його одязі слідів, які дозволили б його викрити та довести його причетність до виготовлення, використання чи збуту підробок. При цьому слід дотримуватись усіх процесуальних норм, передбачених ст.ст. 207, 208, 223, 234, 236 КПК України;

2) вивчити інформацію та відомості про поведінку особи у момент використання чи збуту підробок, під час затримання, проведення особистого обшуку та при проведенні слідчих (розшукових) дій;

3) оглянути місце події із застосуванням відео-, фотозйомки, ретельно описати підходи до об'єкта, маршрути громадського транспорту, зв'язку; провести огляд або обшук житла чи іншого володіння особи; у разі вилучення підроблених документів, їх заготовок, застосування, обладнання, апаратури, матеріалів, які використовувались злочинцями, слід звернутися про проведення відповідної експертизи;

4) провести огляд місцевості, приміщень (нежилих споруд, порожніх та орендованих приміщень, гаражів, стоянок та інших об'єктів), що розташовані у безпосередній близькості від місця проживання, роботи підозрюваного;

5) провести перевірку підозрюваного за всіма обліками на предмет визначення його судимості, можливих зв'язків за минулими судимостями і т. ін.;

6) провести допит підозрюваного, під час якого з'ясувати питання, пов'язані з його професією: чи пов'язана вона з технологічними процесами, які він міг застосовувати при виготовленні підробок – поліграфією, цинкографією, гальванікою, витравлюванням тощо, його діяльністю у минулому, чи працював він на одному з таких підприємств, чи пов'язана вона з такими процесами, його місце роботи, чи має вона руховий характер – відрядження, вільний, ніким не контролюваний графік роботи, коло його знайомих, рідних.

Якщо підозрюваним є виготовлювач, то звідки у нього обладнання та сировина для виготовлення підробки. Уточнити, чи мали місце факти виготовлення, використання чи збуту з застосуванням подібних кліше, форм, устаткування тощо. Джерело походження предметів, матеріалів, устаткування та інших речей, які могли бути використані;

7) провести ретельну перевірку версії, яку виклав підозрюваний про наявність у нього фальсифікатів, матеріалів, інструментів, устаткування та інших предметів, що використовувались ним для виготовлення документів, печаток, штампів чи бланків;

8) на основі установочних даних підозрюваного провести за місцем його проживання та роботи перевірку викладеної ним інформації про рідних, друзів та знайомих.

У подальшому доцільно допитати свідків, провести пред'явлення особи для впізнання, а також одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях між підозрюваним та свідками.

Щодо типових тактичних задач розслідування, які характерні для даних слідчих ситуацій, то можна виділити такі: а) вивчення особи підозрюваного; б) встановлення співучасників, їх ролі у даному злочині; в) встановлення факту перебування підозрюваного на місці вчинення злочину; г) пошук свідків; д) перевірка алібі, які висувуються підозрюваним; е) перевірка версії про обмову, самообмову.

#### *Несприятливі слідчі ситуації*

**Ситуація 1.** У територіальний орган внутрішніх справ надійшло повідомлення або заява про виявлення підроблених документів, печаток, штампів, чи бланків: від посадових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян, підприємств, установ, організацій та ін.

Існують ознаки, які вказують на вчинення злочину, передбаченого ст. 358 КК України: а) є окремі дані про механізм злочину, особа, яка його вчинила зникла, але про неї є деякі відомості; б) механізм вчинення злочину і особа злочинця невідомі.

Отже, є окремі дані про подію злочину, спосіб його вчинення, особа, що вчинила злочин, невідома, невідомі або частково відомі її ознаки.

Як правило, повідомлення про такі факти надходять безпосередньо у чергову частину територіального органу внутрішніх справ або опосередковано – через працівників міліції інших служб органів внутрішніх справ (лінійних відділів на залізничному транспорті, патрульно-постових, дільничних, інспекторів ДАІ), до яких звернувся заявник.

При прийомі повідомлення оперативному черговому територіального органу внутрішніх справ потрібно: а) уважно його прийняти з уточненням прізвища, імені, по батькові заявника, його місця проживання, можливого способу та часу зв'язку з ним; б) уточнити із заявником час, місце та обставини виявлення документів, печаток, штампів та бланків що викликали сумнів щодо його автентичності, та прикмети людини, яка його використовувала чи збувала; в) роз'яснити заявнику про необхідність збереження документів, печаток штампів, чи бланків,

що викликають сумнів, до приїзду працівників міліції, забезпечити збереження можливих відбитків пальців рук на них та інших слідів особи, яка його використовувала.

Після прийняття повідомлення від заявника, оперативний черговий територіального органу внутрішніх справ зобов'язаний: а) негайно надати інформацію про вчинене кримінальне правопорушення керівникові органу досудового розслідування, який повинен визначити слідчого, що здійснюватиме досудове розслідування; б) проінформувати начальника територіального органу внутрішніх справ.

Слідчий невідкладно (упродовж 24 годин) зобов'язаний внести відомості про кримінальне правопорушення за заявою або повідомленням до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Начальник територіального органу внутрішніх справ організовує своєчасне скерування на місце події слідчо-оперативної групи (далі – СОГ) у повному складі; орієнтує на розшук осіб, що використовували підробку, всі служби органу внутрішніх справ, а пізніше повідомляє про те, що сталося й інші територіальні підрозділи органів внутрішніх справ.

Весь процес розслідування підроблення зводиться, як правило, до подій і фактів, які вже відбулися, тому ще до безпосереднього виїзду на місце події особливе значення має правильна побудова версій за отриманою інформацією, що охоплює як злочин в цілому, так і його окремі обставини.

При виїзді на місце події, слідчий, як старший СОГ, керує діями членів СОГ та несе персональну відповідальність за якість проведення огляду місця події. Разом з членами групи слідчий проводить огляд місця події, у ході якого у встановленому законом порядку фіксує відомості щодо обставин вчинення підроблення документів, печаток, штампів та бланків, встановлює свідків, вилучає виявлені підроблені документи, печатки, штампи та бланки. Під час огляду місця події слідчому дозволяється вилучати лише речі та документи, які мають значення для кримінального провадження. Усі вилучені підроблені документи, печатки, штампи та бланки підлягають негайному огляду, опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду. Якщо огляд підроблених документів, печаток, штампів та бланків на місці здійснити неможливо, вони мають бути тимчасово опечатані й зберігатися слідчим у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх остаточне опечатування. Під час проведення огляду місця події



слідчий має право заборонити будь-якій особі залишати місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду. Під час огляду місця події слідчий або за його дорученням спеціаліст, який бере участь у проведенні огляду, має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани, схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати та вилучати підроблені документи, печатки, штампи та бланки, що мають значення для кримінального провадження. Про фіксування огляду місця події за допомогою технічних засобів слідчий зазначає в протоколі. Про проведення огляду місця події слідчий складає протокол відповідно до вимог ст. 104 КПК України.

Серед інших заходів на місці, де відбулося виготовлення, використання чи збут підробок та у безпосередній близькості від нього, необхідно здійснити перевірку громадян, які своєю поведінкою викликають підозру. Паралельно дати завдання оперативним працівникам на встановлення свідків, а при виявленні таких допитати їх по суті справи.

Якщо немає необхідності у складанні протоколу огляду місця події, то дані про виявлений підробок мають бути зафіксовані у протоколі огляду документів чи речей. У цей процесуальний документ необхідно внести докладні відомості із зазначенням часу і місця вилучення підозрілого документа, печатки, бланка чи штампу, ознаки, що вказують на їх підробку тощо.

Під час затримання особи з підробленими документами, печатками, штампами та бланками не завжди виникає необхідність у проведенні огляду місця події (наприклад, затримана особа, у якої виявили підроблене посвідчення, котре надає право пільгового проїзду в залізничному транспорті, відразу широко кається у вчиненому і бажає дати свідчення). Огляд місця події проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення, то в такому випадку в його проведенні немає необхідності, оскільки він матиме доволі формальний характер і не дасть позитивних результатів у отриманні доказової інформації.

В ході досудового розслідування можуть бути допитані особи, які виявили підробку. Під час допиту таких осіб необхідно з'ясувати обставини виявлення підробки.

**Ситуація 2.** Затримано особу, що є співучасником злочину, однак вона бере на себе всю вину, таким чином інші співучасники неві-

домі. Зібрані відомості у кримінальному провадженні не створюють передумови для можливості ідентифікації та притягнення до відповідальності інших осіб.

Отже, особливу увагу потрібно приділити типовим слідчим ситуаціям, які виникають, коли злочин вчиняють декілька осіб. У такому разі це істотно впливає на черговість проведення слідчих (розшукових) дій.

**Ситуація 3.** Працівниками органу внутрішніх справ безпосередньо виявлені предмети, інструменти, частини устаткування, що свідчать про виготовлення підробок. Наприклад, при проведенні слідчих (розшукових) дій за іншими кримінальними правопорушеннями. Зокрема, подібні відомості можуть бути отримані у зв'язку з проведенням обшуків, допитів (підозрюваних, свідків).

Наведені ситуації зумовлюють особливості тактичних завдань розслідування та черговість проведення слідчих (розшукових) дій. Вказані слідчі ситуації можуть бути деталізовані з урахуванням того, яка інформація міститься в первинних даних про основні обставини підроблення, зокрема про місце, час, способи вчинення такого злочину. Відомості щодо означених обставин можуть комбінуватися в різноманітних сполученнях, і завдяки цьому в рамках основних типових слідчих ситуацій можливо створювати окремі, конкретні підситуації, у відповідності з якими і визначаються методи і засоби розслідування. Не виключається можливість виділення й інших типових слідчих ситуацій.

**Висновки.** Таким чином, класифікація криміналістичних ситуацій – це професійна необхідність органів, які здійснюють досудове розслідування злочину, передбаченого ст. 358 КК України. Вона дозволяє систематизувати різноманіття ситуацій з метою оптимізації процесу розслідування та попередження злочинів, а також судового розгляду кримінальних проваджень. Головне при цьому – щоб цікаві і перспективні ідеї не загубилися, а знайшли підтримку і гідне застосування в практиці для захисту особи, суспільства і держави від кримінальних правопорушень.

---

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / [О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.]; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – Т. 1 – 768 с.

2. Облаков А.Ф. Криминалистическая характеристика преступлений и криминалистические ситуации: учеб. пособие / А.Ф. Облаков. – Хабаровск: Хабаровская высшая школа МВД СССР, 1985. – 87 с.

3. Криминалистика / под ред. Н.П. Яблокова. – М., 1999. – 718 с.

4. Європіна І.В. Слідча ситуація та її роль у розслідуванні злочинів, які вчинюються з використанням комп'ютерів / І.В. Європіна // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – № 2 (21). – С. 159–168.

5. Колесниченко А.Н. Научные и правовые основы методики расследования отдельных видов преступлений: дис. ... д-ра юрид. наук / А.Н. Колесниченко. – Харьков, 1967. – С. 509.

6. Васильев А.Н. Проблемы методики расследования отдельных видов преступлений / А.Н. Васильев. – М., 1978.

7. Селиванов Н.О. Криминалистическая характеристика преступлений и следственные ситуации / Н.О. Селиванов // Социалистическая законность. – 1977. – № 2. – С. 54–62.

8. Гавло В.К. Методика расследования как особая теоретико-методическая модель – информационный аналог расследования криминальных событий / В.К. Гавло // Проблемы теории и практики борьбы с преступностью. – Томск, 1983. – С. 162–173.

9. Драпкин Л.Я. Понятие и классификация следственных ситуаций / Л.Я. Драпкин // Криминалистика: учеб. для вузов. – М., 2000. – 680 с.

10. Специализированный курс криминалистики: учебник. – К.: НИИ-РИО Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1987.

11. Белкин Р.С. Курс криминалистики: в 3 т. / Р.С. Белкин. – М.: Юристъ, 1997. – Т. 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. – 480 с.

12. Белкин Р.С. Перспективы исследования проблемы следственных ситуаций / Р.С. Белкин // Следственная ситуация. – М., 1985. – С. 3–20.

**Марко С.И., Сорока С.А. Классификация типичных следственных ситуаций начального этапа досудебного расследования преступлений, предусмотренных ст. 358 УК Украины**

*Рассматриваются проблемные вопросы типичных следственных ситуаций, возникающих на начальном этапе досудебного расследования преступлений, связанных с подделкой документов, печатей, штампов и бланков, их сбытом или использованием; приводятся разновидности следственных ситуаций и особенности алгоритма их решения с целью оптимизации процесса расследования и предупреждения преступности.*

**Ключевые слова:** *типичные следственные ситуации, уголовное правонарушение, преступление, досудебное расследование, документы, печати, штампы, бланки.*

Marko S.I., Soroka S.A. Classification typical investigative situations at the initial stage of preliminary investigation of crimes under art. 358 of Criminal Code of Ukraine

*The article deals with issues concerning common investigative situations that arise at the initial stage of preliminary investigation of crimes related to counterfeiting of documents, stamps, seals and letterheads, their marketing or use. The varieties of investigative situations and features of the algorithm to solve them in order to optimize the process of investigation and crime prevention are also given.*

**Key words:** *typical investigative situations, criminal offence, crime, pretrial investigation, documents, seals, stamps, forms.*

*Стаття надійшла 14 лютого 2013 р.*

УДК 343.351: 351.746.1

**С.В. Нагачевський**

## ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СФЕРИ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ТОВАРІВ, РОБІТ І ПОСЛУГ

*Розглядаються економіко-правові питання здійснення державних закупівель товарів, робіт й послуг.*

**Ключові слова:** *товари, роботи, послуги, бюджетні кошти, тендер.*

**Постановка проблеми.** Однією з основних передумов для ефективної організації боротьби з економічною злочинністю у сфері державних закупівель товарів, робіт та послуг є знання співробітниками оперативних підрозділів особливостей функціонування даної сфери в умовах ринкових відносин. Як і будь-яка інша галузь, сфера державних закупівель, як показує проведене вибіркове дослідження, має багато особливостей, обумовлених структурно-місткими її елементами (цілі, завдання, функції, місце і роль у системі використання бюджетних коштів, принципи організації торгів, внутрішній документообіг при організації торгів тощо). Розкриття змісту названих елементів через призму предмета дослідження, на наш погляд, дозволяє показати сучасний стан вітчизняних державних закупівель товарів, робіт та послуг.

**Стан дослідження.** Серед зарубіжних досліджень, присвячених окремим аспектам організації тендерних процедур закупівель, можна